

У спеціалізовану вчену раду ДФ 35.051.174
Львівського національного університету
імені Івана Франка
м. Львів, вул. Університетська, 1

ВІДГУК

**офіційного опонента, доктора економічних наук, професора
Корнєєва Володимира Вікторовича
на дисертацію Герасименко Аліни Валеріївни
«Банківське кредитування промислових підприємств у забезпеченні
розвитку економіки України»,
представлену на здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 07 «Управління та адміністрування»
за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»**

1. Актуальність обраної теми дисертаційної роботи

Дослідження проблематики банківського кредитування промислових підприємств у забезпеченні розвитку економіки України є актуальним та важливим науковим завданням. Це підтверджується такими міркуваннями. По-перше, це необхідність поточного і повоєнного відновлення економіки й фінансової системи держави; по-друге, збереження економічної нестабільності, варіативність динаміки ділової активності та макроекономічна турбулентність є джерелами формування інституційних викликів для держави, суб'єктів господарювання й населення; по-третє, проблеми фінансування бюджету держави, що проявляються у збільшенні обсягу державного боргу, зростаючими потребами суб'єктів господарювання, в тому числі промислових підприємств, у додаткових фінансових ресурсах; по-четверте, формування нових джерел ризиків банківського промислового кредитування та необхідність актуалізації процесів управління ними; по-п'яте: потреба у виробленні дієвих механізмів підвищення інтересу банків до фінансування розвитку промислового сектора. Ці обставини засвідчують актуальність та своєчасність теми дисертаційної роботи Герасименко Аліни Валеріївни.

2. Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Теоретико-методичні обґрунтування, висновки, науково-практичні пропозиції у дисертаційній роботі Герасименко А. В. та опубліковані результати у наукових працях, повністю відповідають усім вимогам, що ставляться до таких наукових досліджень. Вони характеризуються належним рівнем обґрунтування, глибиною розкриття проблематики, професійним розв'язанням поставлених наукових завдань та відповідністю теми й змісту дисертації Герасименко А. В. профілю спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування».

Мета дослідження акцентує увагу на поглибленні теоретико-методологічних засад, удосконаленні методичних підходів і розробленні практичних рекомендацій активізації банківського кредитування промислових підприємств задля розвитку економіки України. Ця проблематика є однією з основних у сучасному вимірі реформатування роботи банківської системи України, і це підтверджується як позицією банківського регулятора (Національного банку), так і потребами позичальників у секторах фінансових і нефінансових корпорацій. Перелік завдань дослідження, сформульованих дисертанткою, в повній мірі узгоджується із поставленою метою та характеризуються логічністю, послідовністю й багатоаспектністю.

Герасименко А. В. опрацювала значний обсяг вітчизняної та зарубіжної літератури за проблематикою дослідження, а також велику кількість офіційних аналітичних, статистичних і звітних даних українських, зарубіжних й світових інформаційних ресурсів регуляторів, міністерств, організацій тощо. Конгруентність дослідження Герасименко А. В. підтверджується і тим, що дисертація є складовою частиною науково-дослідної роботи кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту Львівського національного університету імені Івана Франка за темою «Фінансова політика модернізації економіки України» (номер державної реєстрації 0120U101808).

У дисертаційній роботі використовуються методи економіко-математичного моделювання, статистичного, кореляційного та графічного аналізу при виявленні й обґрунтуванні закономірностей взаємовпливу банківського промислового кредитування і розвитку економіки, удосконаленні

науково-методичних засад формування ефективного промислового кредитного портфеля банку та управління загальною якістю промислового кредитування, обґрунтування необхідності вручення державою мандату банкам державного сектору на розвиток промисловості місцевого, регіонального і національного рівнів та ін. Використання зазначених методів сприяло оптимізації процесу опрацювання відповідних аналітичних даних, що забезпечило точність та повноту обґрунтованості отриманих результатів.

Отримані наукові положення, висновки та рекомендації дисертаційної роботи Герасименко А. В. є обґрунтованими, добре сформульованими, мають теоретичне й практичне значення і можуть слугувати для подальших досліджень в межах загальної проблематики.

3. Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих дисертанткою

Сформульовані Герасименко А. В. елементи наукової новизни дослідження є обґрунтованими, актуальними, мають теоретичне і практичне значення. У роботі дисертантки чітко прослідковується взаємозв'язок у дослідницькій тріаді: встановленні завдання – наукова новизна – сформульовані висновки та пропозиції.

До найбільш вагомих теоретико-методичних обґрунтувань, висновків і практичних пропозицій у роботі Герасименко А. В., які містять елементи наукової новизни необхідно віднести такі:

- *удосконалення* авторкою науково-прикладних засад управління якістю банківського промислового кредитування в умовах економічної нестабільності, які, на відміну від існуючих, можуть бути використані на мікро-, мезо- та макрорівнях управління як банківськими установами, так і наглядовими органами (зокрема, НБУ) (с. 198-199, п. 3.2). З урахуванням того, що проблема високого рівня непрацюючих кредитів банків переслідує вітчизняну банківську систему вже не один рік поспіль, та враховуючи сучасні множинні виклики, які дестабілізують макроекономічну ситуацію в країні, вважаємо, що розвиток і удосконалення методів управління якістю промислового кредитування мають велике практичне значення для оздоровлення фінансової системи й сприяють сталому розвитку економіки. Практичну цінність сформульованих

Герасименко А. В. науково-прикладних пропозицій засвідчує впровадження у роботу Національним банком України авторської методики оцінки загальної якості промислового кредитного портфеля банку на рівні центрального банку в межах процесу «управління кредитними ризиками позичальників реального сектору» для забезпечення фінансової стабільності (довідка від 20.12.2023 р. №32-0007/93866);

- подальший розвиток науково-практичних пропозицій щодо удосконалення інституційно-організаційних аспектів активізації промислового кредитування в Україні в частині фінансового інституту, в частині правового інституту та в частині інституту інфраструктури кредитування промисловості (с. 203-230, п. 3.3). Переконані, що інституційно-організаційне середовище відіграє ледь не визначальну роль у розвитку промислового кредитування. Вироблені авторкою пропозиції щодо шляхів його поліпшення вважаємо доречними, своєчасними та повністю обґрунтованими. Заслуговують на увагу аргументація (із приведенням прикладів досвіду Німеччини і Саудівської Аравії) необхідності вручення державою мандату банкам державного сектору на розвиток місцевої, регіональної й національної промисловості, із виокремленням авторкою елементів інституційно-організаційного механізму активізації банківського кредитування місцевої, регіональної, національної промисловості, визначенням передумов пропорційного розподілу кредитних ресурсів між регіонами з огляду на їхній промисловий потенціал, розробкою матриці пропорційного розподілу кредитних ресурсів у межах ліміту промислового кредитного портфеля з урахуванням промислового потенціалу регіонів. Важливе практичне значення має конкретизація дисертанткою напрямів вирішення проблем управління непрацюючими кредитами промислових підприємств, що стало можливими завдяки виокремленню ключових категорій непрацюючих кредитів промислових підприємств, адекватних сьогоденню, проблем їхнього врегулювання із ідентифікацією колізій у вітчизняному законодавстві, та визначенням напрямів вирішення відповідних проблем. Практичний інтерес становлять пропозиції Герасименко А. В. щодо адаптації в Україні позитивного досвіду країн Латинської Америки та Карибського басейну, де було запроваджено Промисловий банк знань з метою «підвищення рівня промислових знань та прискорення

темрів індустріалізації на засадах сталого розвитку» (с. 223). Авторкою запропоновано організаційно-економічний механізм запровадження Банку промислових знань в Україні. Необхідно підкреслити, що ці пропозиції дисертантки отримали схвальні відгуки промислових підприємств, зокрема Спільної українсько-німецької поліграфічної компанії ТОВ «Імпрес» (довідка від 28.11.2023 р. №407), ТОВ «ЮДЖИН ЛТД» (довідка від 28.11.2023 р.) та агропромислового підприємства СТОВ «Дніпро» (довідка від 28.11.2023 р. №180);

- поглиблення теоретичних засад банківського кредитування промислових підприємств у забезпеченні розвитку економіки, зокрема за рахунок: *удосконалення* тлумачення дефініції «банківське кредитування промислових підприємств» за допомогою інституціонального, функціонального і відтворювального наукових підходів, а також шляхом здійснення змістоутворювальної декомпозиції економічної природи поняття за критеріями: об'єкт, суб'єкт, форма, джерело, зв'язки, умови та мета (с. 53, п. 1.1); *розвитку* багатокритеріальної класифікації характерних ризиків БКПП, за рахунок введення поряд з широковживаними класифікаційними ознаками низки нових (с. 60-62, п. 1.2); *поглиблення розуміння* економічної сутності поняття «макроекономічне середовище» (с. 77, п. 1.3). Цінність отриманих теоретичних положень у дисертаційній роботі Герасименко А. В. підтверджується їхнім впровадженням у науковий процес на економічному факультеті Львівського національного університету імені Івана Франка (довідка від 29.02.2024 р. №588-н).

4. Значущість дослідження для науки і практики

Значущість дисертаційної роботи Герасименко А. В. полягає у поглибленні авторкою теоретичних засад банківського кредитування промислових підприємств у забезпеченні розвитку економіки, комплексному дослідженні особливостей банківського кредитування промислових підприємств у сучасному економічному середовищі України, обґрунтуванні необхідності закріплення державою за банками державного сектору ролі фінансового каталізатора промислового розвитку в Україні, удосконаленні методичного підґрунтя для формування ефективного промислового кредитного портфеля банку, удосконаленні науково-практичних засад управління якістю

банківського промислового кредитування в умовах економічної нестабільності, виробленні науково-практичних рекомендацій щодо покращення інституційно-організаційного середовища активізації банківського кредитування промислових підприємств.

Необхідно наголосити, що результати дослідження мають високий рівень практичного застосування, а саме – для вітчизняного банківського регулятора (Національний банк України (довідка від 20.12.2023 р. №32-0007/93866), банків державного сектора (Філія – Черкаське обласне управління АТ «Ощадбанк», (довідка 27.03.2024 р. №121.01-13/4), вітчизняних промислових підприємств (Спільна українсько-німецька поліграфічна компанія ТОВ «Імпрес» (довідка від 28.11.2023 р. №407), ТОВ «ЮДЖИН ЛТД» (довідка від 28.11.2023 р.) та агропромислових підприємств (СТОВ «Дніпро» (довідка від 28.11.2023 р. №180), вітчизняних закладів вищої освіти (Львівський національний університет імені Івана Франка (довідка від 29.02.2024 р. №588-н).

Сформульовані у дисертаційній роботі Герасименко А. В. наукові положення, висновки та рекомендації є теоретично і практично цінними й можуть бути використаними у роботі органів державної та місцевої влади, фінансових регуляторів, комерційних і державних банків, підприємств реального сектору економіки, закладів вищої освіти.

5. Повнота викладу результатів дослідження у наукових публікаціях

Кількість та зміст наукових публікацій Герасименко А. В. з достатньою повнотою розкривають основні наукові положення, висновки та рекомендації дисертаційної роботи і відповідають вимогам на здобуття ступеня доктора філософії.

За темою дисертаційної роботи опубліковано 35 наукових праць (загальним обсягом 18,7 д.а., з яких Герасименко А. В. належить 15,12 д.а.). Дисертантка має одну наукову публікацію у фаховому виданні категорії «А» з індексацією у міжнародній наукометричній базі Web of Science. Кількість наукових публікацій Герасименко А. В. у вітчизняних фахових виданнях категорії «Б» – 13 наукових статей, з яких 10 – одноосібні. Також Герасименко А. В. має 2 публікації у зарубіжних колективних монографіях, з яких одна одноосібна. Кількість наукових статей у зарубіжних періодичних

наукових виданнях – 4, з яких 3 – одноосібні. Кількість публікацій у збірниках тез доповідей всеукраїнських та міжнародних конференцій – 15, з яких одноосібних – 13. Слід зазначити, що з 35 наукових праць за темою дисертаційної роботи, 13 праць опубліковано англійською мовою. З урахуванням цього, вважаємо, що результати дослідження Герасименко А. В. викладені у наукових публікаціях у повному обсязі.

6. Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності

У дисертаційній роботі витримано етичні принципи та правила, які визначені Законом України «Про освіту». Дисертація Герасименко А. В. містить посилання на відповідні джерела інформації як українського, так і зарубіжного походження, інформація про використані у роботі методи та одержані результати – достовірні, норми законодавства про авторське право і суміжні права – дотримані. Порушень академічної доброчесності у дисертації Герасименко А. В. не виявлено.

7. Ідентичність тексту анотації та основних положень дисертації

Вивчення анотації та основних положень дисертації Герасименко А. В. засвідчує їхню відповідність. Анотація відповідає тексту дисертаційної роботи і не містить несуттєвої інформації. Як і сама дисертаційна робота, анотація оформлена згідно вимог, встановлених Міністерством освіти і науки України. Зміст перекладеної анотації англійською мовою повністю дублює зміст анотації українською мовою, а її переклад здійснено на високому науковому рівні.

8. Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи

Дисертаційна робота Герасименко А. В. містить окремі дискусійні положення.

По-перше, у роботі на с. 68 авторка виокремлює групу загальноекономічних детермінант виникнення кредитного ризику при банківському кредитуванні промислових підприємств (БКПП): кредитний рейтинг країни; економічна циклічність; галузеві пропорції; рівень інфляції; ВВП; рівень NPLs промислових підприємств; експортно-імпортне регулювання; монопольна конкуренція; інноваційний розвиток; зміни в системі

оподаткування; ставка центрального банку; кон'юнктура товарного, валютного грошово-кредитного, іпотечного ринків; інвестиційне середовище; форс-мажор; економіка природокористування та охорона навколишнього середовища з представленням їх на рис. 1.8. (с. 69).

Потребують уточнення два моменти: а) що розуміється під економічною циклічністю саме в контексті БКПП? б) проблема NPLs (Non-performing loans – неповернені кредити банків) це проблема саме банків, і через спотворення кредиту як часто умисно непогашеного зобов'язання, – проблема макрофінансова для всієї економіки. Некоректним є використаний у роботі термін «рівень NPLs промислових підприємств». Тому що це рівень NPLs банків, чи структури банківського портфелю.

По-друге, викликає особливий інтерес та має практичну цінність проведений Герасименко А. В. змістовний аналіз державних концепцій / програм / планів розвитку промисловості в частині визначення участі банківського кредитування у реалізації державної промислової політики протягом 1996-2022 рр. (Табл. 3.1, додаток 3), за результатами якого виявлено «відсутність чітко сформованого мандату банків на активну участь у забезпеченні розвитку вітчизняних промислових підприємств» (с. 104). Наскільки зазначені державні документи виявилися дієвими як «дорожні карти» для активізації участі банків у кредитуванні промислових підприємств? Чому банки дотепер не кредитують нефінансові корпорації у необхідних обсягах?

По-третє, авторкою виявлено вельми слабкий кореляційний зв'язок (і за методом обчислення Пірсона, і за методом обчислення Фехнера) між обсягом банківського промислового кредитування та ВВП в Україні за період 2009-2022 рр., після чого було зроблено висновок, що «існування слабого кореляційного зв'язку між обсягом банківських промислових кредитів (млрд. грн.) та ВВП (млрд. грн.) свідчить про те, що банківське кредитування промисловості не є каталізатором економічного зростання в Україні» (с. 325). Хоча в основній частині дисертаційної роботи (п. 2.2), авторка виокремлює два ключові періоди щодо впливу банківського кредитування промислових підприємств на розвиток економіки (на обсяг реального ВВП) між 2009 р. та 2022 р.: коли цей вплив був позитивним (2008-2016 рр.) і негативним (2017-2022 рр.). Отже, протягом 2009-2022 рр. все ж були епізоди, коли вплив

промислового кредитування на ВВП був позитивним і сприяв економічному розвитку. Але чому ж сукупно за всі роки аналізу статистично не прослідковується теоретично очікуваний кореляційний зв'язок між обсягом банківського промислового кредитування та ВВП в Україні?

По-четверте, при розкритті специфіки промислового кредитування банками державного сектору авторка зауважує про збільшення частки «промислових кредитів», наданих цими банками у загальному обсязі таких кредитів банків у 2023 р. – до 63,37%, (п. 2.3). Залишається незрозумілим, що саме стало поштовхом до збільшення цього показника: участь державних банків у зазначеній програмі чи інші фактори?

По-п'яте, роботу підсилив би більш детальний розгляд проблематики щодо стійкості «зелених» і «сталих» кредитів промисловим підприємствам до проявів і шоків макроекономічного середовища. Ці питання передбачаються як очікувані для аналізу особливостей банківського кредитування вже в найближчій перспективі. Чи можна говорити про «зелене кредитування» як про стабільну бізнес-нішу при макроекономічних шоках?

Втім, необхідно акцентувати, що зазначені зауваження і дискусійні моменти не впливають на загальну високу оцінку дисертаційної роботи Герасименко А. В. Ці елементи дискусії є свідченням як багатоаспектності досліджуваної проблематики, так і підтверджують цінність отриманих результатів, які орієнтовані на подальші наукові дослідження.

9. Загальний висновок і оцінка дисертації

Дисертаційна робота Герасименко А.В. є самостійним, добросовісним, завершеним, обґрунтованим та оформленим відповідно до чинних нормативно-правових вимог дослідженням. Отримані теоретичні, методичні та практичні результати повністю відповідають профілю спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування», містять доведені елементи наукової новизни. Опубліковані результати дослідження у наукових вітчизняних і зарубіжних фахових виданнях та апробовані на науково-практичних конференціях різних рівнів є достатніми для підтвердження публічності Герасименко А. В. як науковця-дослідника.

Дисертаційна робота Герасименко А. В. «Банківське кредитування промислових підприємств у забезпеченні розвитку економіки України» відповідає Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 року № 40 (зі змінами від 31.05.2019 року № 759), та п. 6 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 року № 44 (із змінами від 21.03.2022 року № 341 та від 19.05.2023 року № 502).

Герасименко Аліна Валеріївна заслуговує присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування».

Офіційний опонент:

**доктор економічних наук, професор,
декан факультету фінансів
та цифрових технологій
Державного податкового університету**

Володимир КОРНЄЄВ